

CELJSKO GLEDALIŠČE
1956-1957

12

**SPECIALIST
ZA SRCE**

Hans Holt

SPECIALIST ZA SRCE

(HERZSPEZIALIST)

majčkena komedija v treh dejanjih

Prolog in korus	Janez Škof
Ernestine Reigert, imenovana <i>Tini</i>	Marija Goršičeva
Fritzi, njena prijateljica	Angelca Hlebčetova
Dr. Ernst Friedl	Slavko Strnad
Erich Reigert senior	Albin Penko
Doc. dr. Alfred Wögbauer	Pavle Jeršin

REŽIJA JURO KISLINGER

Prevod	Fedor Gradišnik
Scena	Sveta Jovanović
Kostumi	Alenka Bartl-Serša
Tehnično vodstvo	Franjo Cesar
Razsvetljava	Bogo Les
Inspicient	Vlado Kalapati
Sepetalka	Olga Puncerjeva
Lasuljar	Vinko Tajnšek
Lasuljarka	Pavla Gradišnikova
Odrski mojster	Franjo Cesar
Slikarska dela	Ivan Dečman
Vodstvo mizarskih del	Jože Hočevnar
Vodstvo krojaških del	Jože Gobec
Vodstvo šiviljskih del	Amalija Palirjeva
Cevljarska dela	Konrad Faktor
Rekviziti	Ivan Jeram
Garderoba	Pavla Gradišnikova

PREMIERA V SOBOTO, 22. JUNIJA 1957

Edelweiss, Edelweiss . . .

ŽE SPET OPRAVIČEVANJE?

Dramaturgi — prav vseh gledališč! — se večkrat znajdejo v situaciji, da morajo ob sestavljanju gledaliških listov zapisovati opravičila, češ: zakaj so to in to delo pripustili na repertoar, zakaj je njihov oder dan na razpolago manjvrednim avtorjem in podobno. Letos smo se tako na primer »opravičevali« zastran Fabbrijevega *Zapeljivca*, lani zaradi *Operacije Altmarch* in glede Axelrodovih *Skomin*: kritiki po navadi teh opravičil ne upoštevajo in kar kratko malo napadajo gledališka vodstva, ne da bi marali za vzroke in — često neizogibne — nujnosti, ki so to ali ono manj pomembno ali zgolj zabavi namenjeno delo spravile na repertoar. Vendar je mogoče širši kulturni javnosti (recenzenti so pač tudi tu, kot povsod, izjema) razložiti in dopovedati, da gledališča vedno ne smejo in ne morejo igrati samo Shakespeara in Cankarja. Vendar je razloček otipljiv: nekatera dela so sicer res nepomembna in samo zabavna, pa jih je le mogoče zagovarjati, ker vsaj v svojem skromnem in nepretencioznem okviru dostojno izpolnjujejo nalogo, ki so si jo sama zadala, ker so vendarle duhovita in ker ne vnamarjajo nepisanih zakonov dobrega okusa; nekaterih drugih del pa zopet — četudi so kdaj morala priti na repertoar, kratko in malo ni mogoče opravičiti, ker niti minimalnim merilom ne ustrezajo ali celo nasprotujejo vsem načelom okusa, svetovnega nazora in umetniškega prepričanja. Mogli bi si na priliko predstavljati tak primer: v kakem zrelem gledališču je prvak odličen igralec, ki na svojih plečih nosi vso težo repertoarja, ki tudi po neovedeni umetniški potenci daleč prekaša vse poklicne tovariše in je sploh v vseh pogledih najbolj zaslužen za vsestransko delovanje in razvoj svoje ustanove. Ta igralec — postavimo — slavi jubilej: petindvajsetletnico, petdesetletnico igralskega delovanja. Neomajen običaj vseh gledaliških skupnosti po svetu ukazuje, da si igralci ob jubileju sami izbirajo delo in vlogo, s katerima bi hoteli slaviti. Denimo torej, da ta hipotetični in fiktivni prvak mimo vseh nenavadnih darov ne premore pravega literarnega okusa in se kapricira na to, da bo slavil — postavimo — kot Kranjčičev Jurij ali kot monoklirani baron v kaki bedasti spevoigr. Nobeno prigovarjanje — postavimo — ne bi pomagalo: če bi bil tisti prvak tako velik igralec kot (recimo) pokojni Levar ali Boršnik ali Sever, bi se gledališče nazadnje najbrž vdalo in zaslužnemu umetniku dovolilo, da zaigra vlogo, ki si jo tako želi.

Ali drug primer: denimo, da je v kakem kraju gledališče, ki mu ne kaže ravno rožnato, kar se subvencije tiče. Na dan proračunske debate izve gledališko vodstvo: obljubimo Vam subvencijo tudi za prihodnje leto, toda samo pod pogojem, če uprizorite kako dramo iz naše krajevine zgodovine. To je nepreklicni sklep organa, od katerega je gledališče finančno odvisno. Postavimo, da zmore tisti kraj eno samo zgodovinsko dramo iz svoje preteklosti, pa še ta je literarno ničvredna, neokusna, skratka: slaba. Gledališki upravnik bo pač zopet ugriznil v kisló jabolko in sam pri sebi dejal: nič ne de — z eno slabo premiero sem si priboril subvencijo za devet drugih dobrih.

O takih igrah se kajpa dramaturgi ne bodo mogli opravičevati — vendar se takšne okoliščine večkrat namerjajo. Gornja dva — izmišljena in iz trte izvita — primera samo ilustrirata take nujnosti.

Zato tudi ne bom »opravičeval« Holtove »majčkene komedije«. Spričo cele vrste okoliščin je potrebno in prav, da jo igramo.

Toda mar naj bi z uprizoritvijo takšnega malovrednega dela po najbolj zglednih normah pokvarjenega dunajskega okusa res omadeževali naš oder? Kaj res ni mogoče, da iz uprizoritve izkremo kako iskro, da nas ne bi moralo biti sram pred kulturno javnostjo?

Ni dvoma: velikemu delu našega občinstva bi bila neposredna uprizoritev *Specialista za srce* zelo všeč. Saj vemo po statističnih in demoskopskih ugotovitvah o obisku kinematografov, da velik del občinstva še vedno zelo visoko ceni plažo avstrijske in nemške filmske proizvodnje. »Irena v zadregi« in »Dve srci in ena krona«, »Zdaj smo pa tam« in »Cigan baron«, — ne nazadnje pa (vsaj v nekem smislu) tudi »naša«, po okusu zelo avstrijska »Vesna« — to so filmi, ki jih ljudje zelo radi gledajo. Prav tako radi — in nemara kar množično — bi najbrž gledali tudi *Specialista*. Naj se torej gledališko vodstvo potolaži z dvomljivim številčnim, blagajniškim uspehom, češ: nič zato, če smo igrali kaj manjvrednega, blagajno nam je pa vseeno napolnilo? — Ne bi rekel, da bi bilo to prav. Gotovo, včasih, do svoje meje, so že potrebni in priporočljivi kompromisi s povprečnim okusom malomeščanskega občinstva, ravno zato, da s kompromisom nekoliko bolj napolnimo dvorane, kot bi jih napolnjevali s Sofoklejem in Molièrom. Toda predalet ta kompromisnost le ne sme segati.

Zato raje tvegajmo, da ne bomo všeč okusu malomeščansko okuženega dela občinstva (k temu delu prištevamo — žal! — tudi velik del ljudi, ki socialno sploh ne sodijo v malomeščanske plasti) — in si poiščimo pot, da vsaj s teaterskimi sredstvi naredimo nekaj, česar nas ne bo moralo biti sram pred bolj omikano javnostjo in pred lastno umetniško vestjo. Saj nam stara izkušnja potrjuje, da je mogoče tu in tam tudi iz literarno nevrednega besedila upodobiti gledališko vredno ostvaritev. To pot skušajmo ubrati ob neizogibni uprizoritvi *Specialista za srce*.

Natančneje povedano — kakšna je lahko ta pot? Kakšna neki, če ne pot parodije in persiflaže. Tako bomo — dasi uprizarjamo delo, ki nasprotuje normam okusa naprednega slovenskega in socialističnega gledališča — vendar z gledališkimi sredstvi skušali izpovedati neko misel, sicer nasprotno idejnemu svetu avtorja, vendar vsekakor za nas bolj sprejemljivo in — vsaj v estetskem pogledu — naprednejšo. Če bomo z gledališkimi sredstvi (ne glede na literarno podlogo) izpostavili porogo tisto smer sodobnega gledališkega in filmskega okusa, ki je povsem nasprotna vsakršnemu našemu naprednemu hotenju, bomo mogoče le dosegli kaj estetsko in vzgojno in idejno pozitivnega — sicer na zelo ozkem izseku življenja, pa vseeno upoštevanja vredno.

Jasno, tak poskus je dokaj tvegan: opravilo ni lahko — z diskretnimi sredstvi rahlo parodiranega igralskega izraza persifilirati neko stilno smer: najti pravo mero, da ne bo persiflaže niti premalo (pa bi nazadnje gledalci ne čutili, da tekst parodiramo, in bi komedijo in melodramo vzeli »zares«) — niti preveč (ko bi se tedaj izrodila v neslano burko).

Igralsko parodijo naj podpre ironični prolog in epilog.

Mnoge značilnosti občje veljavnega okusa v deželi naših sosedov na severu se zde nam vsaj malce smešne, če ne celo zoprne: jodlanje in usnjene hlače z dviznim mostom, »dirndl« obleke in ljubezen do Franca Jožefa, oboževanje udobne domačnosti in klasična dunajska »Gemütlichkeit«. Pa še marsikaj podobnega. Sicer smo daleč od tega, da bi hoteli soditi šege in navade sosednega naroda: gotovo tudi mi nismo brez nacionalnih slabosti in napak, a nikakor ne bi marali, da drugi o njih sodijo, (»Jaz sam iz sebe se lahko norčujem, a drugemu teh šal ne dovoljujem!« pravi Cyrano de Bergerac v drami Edmonda de Rostanda) — upiramo se izrastkom takega okusa, kadar so napadalni in vsiljivi (pred vojno in med okupacijo), kadar pa živimo v dobrem sosedstvu, se nas ne tiče, kako žive ali životarijo Avstrijci, kako Italijani, Madžari in drugi. To drži: toda kot posledica in usedlina mnogih zgodovinskih okoliščin se je v velikem delu slovenske javnosti izoblikoval malo-meščanski okus natanko po vzorcu okusa, kakršen vlada pri malo-meščanih v deželi naših severnih sosedov. In to je tarča, ki nanjo meri naša satirična puščica, ko persifliramo Holtovo »majčkeno komedijo«. Zato smo scenski parodiji dodali še prolog.

Vendar — čeravno merimo na domače razvade — moramo le pogledati, kje so smisli in izvori teh zablod okusa v tistih krajih, kjer so nastale, v krajih, iz katerih so se tudi (skrite v uradniških tintnikih in okupacijskih tankih) importirale k nam.

Mentaliteto avstrijskega domoljuba je nemara najbolje karakterizira! prvi bard avstrijstva, akademski poet Franz Grillparzer. Svetovna književnost ga ne prišteva med svoje velikane, resničen umetnik skorajda ni bil — vendar je bil zvest uradniški pisar zanosnih klasicističnih iger in pesmi. Zunaj Avstrije (razen tu in tam na Slovenskem) njegovih dram nihče ne uprizarja. Avstrijci pa so nanje ponosni, ker jim »dvigajo domoljubno zavest« — in to vrhu vsega še v zelo nenaporni obliki, saj od gledalcev ali poslušalcev ne terja, da bi se izpostavljali junaštvu in nevarnostim ali tveganju ali — bog ne zadeni! — celo žrtvovanju, temveč le proslavlja mile gričke in vijugaste potoke svoje lepe deželice...

...es ist ein gutes Land,
 Wohl wert, dass sich ein Fürst sein unterwinde!
 Wo habt Ihr dessen Gleichen schon gesehen?
 Schaut rings umher, wohin der Blick sich wendet,
 Lacht's wie dem Bräutigam die Braut entgegen.
 Mit hellem Wiesengrün und Saatengold,
 Von Lein und Safran gelb und blau bestickt,
 Von Blumen süß durchwürzt und edlem Kraut,
 Schweift es in breitgestreckten Tälern hin —
 Ein voller Blumenstrauß, so weit es reicht,
 Vom Silberband der Donau rings umwunden —
 Hebt sich's empor zu Hügeln voller Wein,
 Wo auf und auf die goldne Traube hängt
 Und schwellend reift in Gottes Sonnenglanze;
 Der dunkle Wald voll Jagdlust krönt das Ganze.
 Und Gottes lauer Hauch schwebt drüber hin
 Und wärmt und reift und macht die Pulse schlagen,

Wie nie ein Puls auf kalten Steppen schlägt.
 Drum ist der Österreicher froh und frank,
 Trägt seinen Fehl, trägt offen seine Freuden,
 Beneidet nicht, lässt lieber sich beneiden!
 Und was er tut, ist frohen Muts getan.
 's ist möglich, dass in Sachsen und beim Rhein
 Es Leute gibt, die mehr in Büchern lasen;
 Allein, was not tut und was Gott gefällt,
 Der klare Blick, der offne, richt'ge Sinn,
 Da tritt der Österreicher hin vor jeden,
 Denkt sich sein Teil und lässt die andern reden!
 O gutes Land! o Vaterland! Inmitten
 Dem Kind Italien und dem Manne Deutschland
 Liegst du, der wangenrote Jüngling, da;
 Erhalte Gott dir deinen Jugendsinn
 Und mache gut, was andere verdarben!*

Ko zadoni in izzveni z odra Burgtheatra ta tirada v interpretaciji — postavimo — Raoula Aslana, je frenetičen aplavz ob odprtem odru neizbežen. In otroško veseli zanos spričo te apoteoze sredinstva je tako vesel, tako sugestiven, da za hip potegne s seboj celo tujega obiskovalca, češ: saj so res prikupni ti Avstrijci v svojem navduševanju za mirno, sredinsko domačnost in milino. Šele kako uro kasneje, ko se tujec spet sam spreha po temnih ulicah, se domisli, da to navdušenje le ni bilo v vseh ozirih očarljivo.

Zakaj ni očarljivo? Kaj ne čutiš, da sta osrednji besedi tega slavo-speva »na sredi« in »mlačen?« Ne vroč in ne mrzel, ne: mlačen! Milobnost nikoli ni znamenje velike človečnosti.

Krivično bi sicer bilo, ko bi hoteli videti v tej deželi in tej miselnosti same manjvredne reči. Dunaj imamo pripadniki nekdanjih podložnih ljudstev v slabem spominu — ne kaže pa tajiti, da je to mesto vsekdar imelo in da še ima v sebi veliko čarobnih lepot: vsekdar je znalo — ne ustvarjati, pač pa posredovati vrednote človeške omike, posredovati in zbirati v svojih obzidjih tako uspešno kot nobeno drugo mesto. In še marsikaj bi se dalo povedati v prid Dunaju in njega zaledju — vendar nas mora zdaj, če smo se lotili satirične obravnave, zanimati predvsem duševna slabost te omike: zlasti po drugi svetovni vojni so se ti ljudje (o tem nam poročajo vsi, ki so le za kratek hip pogledali čez Karavanke) do kraja prepustili epikurejski nojevi politiki: ne maramo vedeti, kaj je hudega na svetu — da se le našim prebavnim

* V približnem proznem prevodu: To je vrla dežela, pač vredna, da se zanjo zavzame ugleden knez! Kje ste že videli kaj podobnega? Ozrite se vsenaokrog, kamor Vam nese pogled, povsod se vam smeje ta dežela kot ženinu nevesta. Svetlo zelenje trat in zlato žitnih posevkov, prevezeno z modrino lana in rumenino žafrana, sladko prečinjeno s cvetjem in zlahtnimi zelišči — tako se razprostira v široko razgrnjenih dolinah, pravcat šopek cvetlic, obvit s srebrnim trakom Donave: vzpenja se h gričem, polnim trte, na gosto obvešene z zlatimi grozdi, kipeče zorečimi pod božjim pogledom sonca; temni lesovi, polni lovske radosti, kronajo vse to. In mlačna božja sapa plava prek dežele, greje in pomaga zoreti in drasti bitje žil, kot nikdar ni še žila bila v mrzlih stepah. Zato je Avstrijec vesel in odkrit, prenaša svoje napake in odkrito nosi svoje veselje, nikogar ne zavida, raje pusti, da drugi njega zavidajo! In vse, kar stori, stori dobre volje. Je že mogoče, da na Škaskem ali ob Renu žive ljudje, ki so brali več knjig; toda tisto, kar je potrebno in kar je Bogu všeč: jasen pogled in odkrito, pravo miselnost — to Avstrijec ima in se upa glede tega kosati z vsakomer. Misli si pač svoje in pusti drugim, naj govorijo! O vrla dežela o domovinu! Na sredi med detetom Italijo in možem Nemčijo si ti tu kot mlačen rdečih lic: Bog ti ohrani mladostnost in poravnaj, kar so drugi skazili!

FIFTEENTH-CENTURY ANNEXE TO A YUGOSLAV THEATRE

A GRIM HINT TO THE ACTORS OF CELJE

FROM OUR SPECIAL CORRESPONDENT

CELJE (Slovenian), May 6

The stage door of Celje's attractive modern theatre must surely be one of the most formidable portals that any sensitive actor with stage fright has ever had to enter, for the turret in which it is set once formed part of the county executioner's house. This fifteenth-century tower was also a feature of Celje's (or Cilli's) first theatre, and a tablet in the wall recalls that on September 16, 1849, the first performance in Slovenian was given there.

The exact date when the executioner's house was made over into a theatre is not known. Amateur performances of plays in German had begun at the County Hall in the year 1822, but records show that by 1870 such performances were being given at the theatre, where double and triple bills in German and Slovenian continued after

And they played in other theatres besides their own.

During the Second World War the people of Slovenia were subjected to new persecutions and a more systematic and brutal suppression of their language and culture. The theatre was demolished, and a new German theatre was planned and begun. But before this was completed it was bombed. At the end of the war Celje's amateur group was re-formed and gradually developed into a professional company. The completion of this process, and the centenary of Slovenian drama in Celje, was marked with the production of Dr. Branko Krell's *Kraljski Komedijanti*, a play about the playwright Anton Tomaz Linhart (1756-1793), which incorporates the whole of his *Zupanova Miska*. On May 9, 1951, the new theatre was opened with another play by Dr. Krell, *Celjski Gradski*; and a year later Linhart's Slovenian adaptation of Beaumarchais's *La Folle Journée* as *Mitček's Wedding* was produced here. The old turret is still a prominent feature

The theatre at Celje.

1849 until the year 1875, when the building was purchased by the municipality. The Slovene players then had to take refuge in the reading rooms and other centres owned or frequented by nationalist citizens. In 1886 they got a better home in the *Narodni Dom* or National Hall, which became the centre of Slovenian culture during the difficult years which were to follow.

Meanwhile, performances in German by touring companies and by amateurs continued at the old theatre until 1885, when a new building rose on the same site—still incorporating the executioner's tower. This was the pride of the Austrian colony of Celje. After the struggles of the early twentieth century against Germanization and with the emergence of Yugoslavia at the end of the First World War, a flourishing group of amateurs became established at this theatre, of which the present Intendant, Mr. Fedor Gradnik, was a prominent member. They sometimes produced as many as 20 pieces—classics from the international repertory, Slovenian plays and popular operetta—during a single year.

of the building, but the new theatre faces resolutely in the opposite direction from that of its German predecessor.

The company recruits many of its members from the Ljubljana Theatre Academy, but shortage of accommodation in the town tends to slow down the process of expansion. Though the company is still small, performances are given not only in Celje itself (which has a population of 28,000), but also in neighbouring towns and villages. Plans for a regular subscription series of six plays every year are being made for Trbovlje's new theatre. Besides offering a wide choice of international classics, the new company has already done much to encourage Slovenian dramatists. The present season's fare has included the *Antigone* of Sophocles, Tchekov's *An Old Russian* (Mam), Stefan Zweig's version of Jensen's *Love and Shakespeare's Merchant* (translated by Otto Zupančič), as well as lighter pieces such as Nash's *The Rain Maker* and Fabrice's *Il Seduttore*. Two Slovenian plays, *Zlatica*, by Ivan Potrč and Herbert Opat, and *Petra Seme* (poem of poroka) by Miroslav Mikeln, have also been given.

Izrecek iz londonskega Timesa od 7. maja 1957. Članek je označen samo s podnaslovom »od našega posebnega dopisnika«, ker v Timesu sploh ni navada, da bi se dopisniki podpisovali; uredništvo samo zagovarja vsebino in stališča vseh objavljenih besedil. Članek je napisal gospod Harry R. Beard po ugotovitvah in podatkih, ki jih je dobil v pomenku z vodilnimi člani CG, ko je pripravil v naši veži razstavo odlomka svoje zbirke. — Naslov članka pomeni: *Jugoslovansko gledališče s prizidkom iz petnajstega stoletja*. Podnaslov pomeni: *Grozljiva vzporednica za celjske igralce*. Naslov in podnaslov se nanasata na naš stari rabeljski stolp, ker je kot poglavitno časnarsko začetno članka dopisnik porabil mišni kuriozum, da je nekdanja srednjeveška mučnica zdaj sestavni del gledališke hiše. — The Times je eden najstarejših in bržkone sploh najuglednejši dnevniki, kar jih premore današnje svetovno časniškarstvo. — Pred tem člankom je g. Beard v Timesu objavil tudi članek o novem Delavskem domu v Trbovljah in o mariborskem gledališču. Ker je po poglavitem zanimanju zgodovinar, je tudi v članku o CG posvetil največ pozornosti zgodovinskim podatkom in samo minogrede omenil tudi sedanje delo, vendar — značilno za ugledni in nadvse skrbno urejani list — z zelo natančnimi zapisi dejstev in imen — kar je sicer pri tujih člankih o jugoslovanskih rečeh kaj redko in nenavadno.

THE TIMES
May 7/57

traktom dobro godi. V prostih urah pa si razsanjajmo ganljive pride in prisluhe bodisi iz klasične francjožefinske preteklosti, bodisi iz neke dokaj neresnične, a nič manj idilične amerikanizirane sodobnosti.

Idealni mož in ljubimec tega razsanjanega sveta je na primer doc. dr. Alfred Wögbauer. Igrati bi ga moral sam priznani lepoteč, ljubimec in ostareli šarmêr Hans Holt (s tem namenom je mož bržčas tudi napisal svojo »majčkeno komedijo«): malce pozabljiv in brezbrizen, vendar neizrecno »možat«, šarmanten in nekoliko toga duhovit, superioren in — predvsem — zelo bogat.

Idealna žena tega izmišljenega malega sveta je Tini Reigert: blaga, dobra, prizanesljiva, ljubezniva, duhovita (toda ne preveč, da ne bi postala ostrla!), materinska, požrtvovalna, blaga, čustvena, inteligentna, vserazumevajoča in vseodpuščajoča, ljubeča in nekoliko erotična (da bi ne bila angel, temveč vendar prava ženska), kratka: popolno bitje. Igrati bi jo morala Paula Wessely.

Da ne bi bilo dolgčas, mora tak svet imeti tudi svojo porednico: to je Fritzli. Ta je zafrkljiva in ljubezniva, otroško poredna in zato večni enfant terrible, vendar ne toliko, da bi postala nadležna, marveč vselej šarmantna; zelo inteligentna in nič manj čuteča, malce osamljena a na kraju vendarle srečna s svojim pozno najdenim partnerjem. Ker je neposredna potomka (samo nekoliko bolj odrasla) nekdanje Schnitzlerjeve »süsses Mädel«, bi jo morala prav gotovo igrati očarljiva Susi Nicoletti, igralka, ki zmore tudi kaj boljšega, ker ima res šampanjec v žilah (Alkmena).

Potem sta tu še dva: komični in zadirčni, a seveda »pod trdo skorjo tudi dobri« penzionist oče Reigert, ki bi ga lahko igral Hans Moser. In potem še večno plemeniti cicisbeo, zvesti prijatelj in neuslišani ljubimec, dober, a ne dovolj možat (zato se ga nazadnje usmili buršikozna prijateljica): dr. Ernst Friedl. Igrati bi ga moral duhoviti Josef Meinrad.

Našteli smo pet dobrih dunajskih igralcev: vseh pet bi bilo škoda za »resno« uprizoritev Holtove komedije, toda če bi jo kdaj utegnili in mogli zaigrati tako, kot si jo želimo (ali jo bomo znali?) zaigrati pri nas, bi jo igrali blesteče.

Zlasti Meinrada in Nicolettico kar vidim, saj sta tako duhovita in mična igralca.

Če bi imeli Avstrijci tako dobre dramatike, kot imajo igralce — kakšno komedijografijo bi lahko dali svetu!

PRIPIS O NASLOVU TEGA ČLANČIČA

Vsakdo, kdor se ukvarja z napetim in napornim, odgovornim delom, si mora omisliti kak »hobby«, konjička: ta zbira znamke, oni igra bridge, tretji hodi na lov, četrti v prostem času praska po violoncellu. Neki zelo visoki funkcionar neke nam sosedne države zbira — ne znamke in ne škatlice vžgalic — temveč planinke! Res, nisem ga mislil užaliti (moža spoštujem, saj kaže, da zna svoj posel) — toda vseeno se mi zdi nadvse značilno, kaj ta reprezentativce počenja v prostem času. Naj mi mož ne zameri, če sem kot naslov nad ta — malce hudobni — člančič napisal ime teh cvetk: in tudi naši planinci naj mi ne zamerijo. Tudi meni so očnice zelo všeč: samo kot osrednje merilo likovnega okusa in kot poglobitni ornamentni motiv so mi malce odveč in celo smešne.

Herbert Grün

Zgodovina celjskega gledališkega življenja

»Ti mi povej,« je dejala s čisto mirnim glasom in zdelo se mi je, da ji je zaigral nasmeh okrog usten, ko se je približala Lojzki. »Tebi bom verjela, ti mi boš povedala resnico... Kaj ne, da ni res, reci, da mi lažejo, reci, da je živ... saj ni mogoče, da bi ga ne bilo več... Lažejo, Lojzka, reci, da lažejo...«

Skoraj nežen je postal njen glas in čutil sem, kako je polna zaupanja in vere, da bo od Lojzke slišala potrditev tega, o čemer je pričakovala odgovor.

»Ničesar ne vem, mati, zaman me sprašujete. Jaz ničesar ne vem.«

Lojzka jo je preplašena gledala, ona pa je pričela znova kričati.

»Saj si bila tam, pa ničesar ne veš? Tudi ti lažeš... vsi ste se zakleli proti meni... vsi lažete...«

Pograbila je otroke in zdirjala z njimi po cesti proti rudniku. Še enkrat se je obrnila proti nam: »Sama grem tja... in potem, ko se vrnem... varujte se me!«

»Znorela bo...« je rekla ena izmed žensk, »znorela bo, ko se bo prepričala, da je resnica... Kaj bo počela s kopo otrok, sirota, zdaj, ko so izgubili očeta?«

»Kako izgubili?« je vprašala Lojzka.

»Saj to je tisto,« je odgovorila ženska. »V šahtu ga je ubilo... danes so ga mrtvega pripeljali iz jame.«

Domov smo prišli, ko že ni bilo več sonca nad hrastniškim grabnom. Skrilo se je za hribi, tam za njimi je še sijalo drugim krajem in drugim ljudem. Bilo je sicer že pozno popoldne, toda do večera je še dolgo: zdaj bi moral biti najlepši dan, jasen in sončen, poln svetlobe in veselja, pa je bilo pusto in žalostno kot na jesenski večer.

Vso pot smo hodili molčeči in potrti. Lojzka, ki je sicer imela vedno dovolj povedati, je molčala in s povešeno glavo hodila poleg nas. Meni je nekaj doslej neznanega stiskalo srce in krčevito sem se oprijema! Lojzkinе roke. Obšel me je čuden strah, zdelo se mi je, da se bo zdaj zdaj zgodilo nekaj nepričakovanega, težkega in strašnega. Zadnje besede nesrečne ženske so mi s svinčeno težo ležale na srcu. Zdelo se mi je, da hodijo oni razcapani otroci poleg nas in da nič več ne kriče kot takrat, ko smo bili pred njihovo razdrapano bajto in so nas zmerjali s škrici. Kot sence so hodili ob naši strani in bilo mi je, kot da slišim ihtenje in jok, prihajajoč iz ranjenih src nesrečnih sirot.

»V šahtu ga je ubilo...« te besede so mi vso pot zvenele v ušesih. V njih je bilo nekaj skrivnostnega in težkega, moje otroško srce ni moglo razumeti pomena teh strašnih besed, a vedel sem vseeno, da je v njih nekaj groznega. Kadar sem slišal govoriti o smrti, mi je zmeraj nekaj težkega stiskalo srce, nekaj, česar nisem mogel razumeti. Smrt — zdaj vidiš, slišiš, gledaš krog sebe in uživaš toliko lepote... čuješ ptičje petje iz zelenega grmovja, čutiš blagodejno toploto zlatega sonca, pisani travniki in raznobarne cvetice in duhteče rože na desni in levi, nad tabo jasna modrina neba — ah, kakšna krasota, koliko neizmerne lepote! In naenkrat — smrt!... Vsega je konec... črna tema, ničesar ni več, nikdar več ne boš videl sonca, nikdar več ne boš slišal ptičjega

petja, izginil boš za vedno in drugi bodo uživali življenja lepoto in radost, ko tebe ne bo več... Kadar nam je Lojzka pripovedovala pravljice in povesti in nam je govorila o smrti tega ali onega junaka, so me obhajale take misli. Razumeti nisem mogel, da je kaj takega mogoče. A vendar je tako — ljudje umirajo in s smrtjo je vsega konec. Zakaj je tako, zakaj mora biti tako? O tem sem razmišljal včasih ure in ure, a ostalo mi je nerazumljivo, za mojo otroško dušo nepojmljivo...

Tisti večer očeta dolgo ni bilo domov.

Pri večerji smo bili redkobesedni. Mami smo povedali o vsem, kar smo doživeli ta popoldan. Postala je molčeča in s povešeno glavo je pripravljala večerjo. Skrbelo jo je, ker očeta še ni bilo domov, in ko nas je po večerji spravila v posteljo, je sedla z ročnim delom k mizi v naši spalnici in pletla. Hotela je ostati v kuhinji, a ostala je pri nas, ker smo jo prosili, naj nas ne pusti same.

Potegnil sem odejo preko glave, a zaspati nisem mogel. Zaprl sem oči in skušal sem se s silo otresti vseh misli, da bi prej zaspal. Vse zaman. Venomer so mi plesali pred očmi dogodki današnjega dne in bilo je mnogo takega, česar nisem mogel razumeti. Kaj so imeli oni možje s tistim malim debelim gospodom? Očitali so mu, da ne ve, kaj je revščina, zahtevali so od njega, da sprejme njihove zahteve in da je to njihova zadnja beseda in, če jim ne bo ugodil, da jutri ne bo nikogar na delo. Debeli gospod pa si je samo brisal potno čelo in jih očividno ni hotel poslušati. In potem kočija in črnolasa deklica in gospa, pa ona nesrečna žena s kupom razcapanih otrok, pa vpitje in kletve in jok in one strašne besede o smrti — vse to mi je v čudnem neredu plesalo pred očmi. Zdržati nisem mogel več, planil sem pokonci in v silnem strahu sem prosil mamo: »Mama, mama, strah me je.« Vstala je izza mize in planila k meni. Sedla je na posteljo in oklenil sem se je okrog vratu. Tesno sem se stisnil k nji in vroče solze so mi lile na lice.

Tedaj so se odprla vrata in v sobo je stopil oče.

Fedor Gradišnik

Zavetišče celjskih Slovencev do boljših časov

K šestdesetletnici celjskega Narodnega doma

Spominu dr. Jura Hrašovca, politika in prvega slovenskega župana v Celju, umrlega 12. maja 1957.

Politično ozračje v našem Celju v osemdesetih letih prejšnjega stoletja lahko označimo s parolo »Celje — Cilli«, ki je tiste čase polnila stolpce avstroogrškega in nemškega tiska. Prvi pogoj za narodno osamosvojitve, za rešitev izpod imperialističnega pritiska, je bila gospodarska osamosvojitve. »Rešivši Slovence tvarno, rešil si ga dušno,« je rotil rojake narodni buditelj Božidar Raič v Slovenskem narodu 1871. Od tod posojilniški pokret Mihe Vošnjaka. Zaman so bila vsa javna in skrita nasprotovanja narodnih nasprotnikov in malodušje v lastnem taboru. Zmagala je Vošnjakova neustrašenost, vztrajnost in odločnost: Slovencem je ustvaril kreditno organizacijo — podlago gospodarskega in narodnopolitičnega dela za več desetletij.

Med Vošnjakovimi sodelavci pri izgradnji slovenskega posojilništva v Celju, tako 1881 pri ustanovitvi združne »Posojilnice« kakor 1889 pri ustanovitvi »Južnoštajerske hranilnice«, srečamo dr. Josipa Vošnjaka (1834—1911), dr. Josipa Serneca (1844—1925), dr. Ivana Dečka (1859—1903), dr. Jura Hrašovca (1858—1957) in druge predstavnike organizacije, ki je v politično sredino postavila narodnost. Rod, ki bi ga lahko označili, kakor je dr. Ivan Prijatelj označil dr. Josipa Serneca: rod »političnih odvetnikov in zagovornikov pravic slovenskega življa nekdanje Štajerske ter narodnih gospodarjev, ki so svoj živi dan mislili in delovali na osnovi globoke preverjenosti, da brez gmočnosti v temeljih ni mogoča nobena gradnja duševnosti navzgor«, propovedniki iz »onih navdušenih časov, ko se je naš, takrat še mladi narod formiral v taborskih in čitalniških rajalnih nastopih«, rod »prvih evropeizatorjev naše do tistih dob konservativno zakrknjene javnosti« in graditelji »početkov narodne društvenosti«...

»Oprta na marljivo okoliško prebivalstvo in osobito na dobre gospodarske odnošaje v Savinjski dolini se omenjena zavoda — »Posojilnica« in »Južnoštajerska hranilnica« — drug poleg drugega najhitreje in najpravilneje razvijata,« je 1894 poročal dr. Fr. Rosina v Ilustrovanem narodnem koledarju. Njuna ustanovitve in uspehi so dali pobudo še drugim narodnim delavcem v njihovem gospodarskem in političnem prizadevanju. Pol stoletja kasneje je Hitlerjev služabnik tožil, »da so 1893 Slovenci dosegli večino v celjskem okrajnem zastopstvu, ker smo Nemci zamudili energičnejši in učinkovitejši nastop zoper panslavistično, iz Ljubljane importirano ideologijo. Celje je postalo žarišče južnoavstrijskih narodnostnih bojev«.

Res je bil razvoj gospodarske organizacije slovenskega meščana, spočete v defenzivi proti močnejšemu nemškemu denarništvu, izredno nagel. Zlasti naglo se je razvijala celjska posojilnica, tedaj največji narodni denarni zavod. O njenem izrednem vzponu priča dejstvo, da si je že po nekajletnem delovanju lahko postavila impozantno palačo:

Nekdanja podoba Narodnega doma, kakršen je bil, ko so ga dozidali.

Narodni dom. Najprej je to terjala potreba po večjih poslovnih prostorih, zakaj prvotni prostori na Glavnem trgu št. 2 (danes lokal veletrgovine »Koloniale« na Tomšičevem trgu) so postajali vse manj zadovoljivi, na drugi strani pa pobuda dr. Ivana Dečka za zgraditev javnega lokala v katerem ne bi bili Slovenci pri svojem družabnem in kulturnoprosvetnem izživiljanju izpostavljeni napadom nemškega šovinizma.

Nakup ustreznega zemljišča je izposloval po pripovedovanju pok. Adele Dečkove njen soprog dr. Ivan Dečko. On in dr. Josip Sernec sta 26. oktobra 1891 podpisala za posojilnico kupno pogodbo (štet. 4982-1891 v tuk. Zemljiški knjigi). Kupec se je odločil za t. i. »rimsko obzidje« ob Ljubljanski cesti. Kronist v ilustrovanem narodnem kolektoru iz 1894 je prostor ocenil kot »stavbišče na najlepšem prostoru v Celju«. Stavbišče je na vzhodni strani mejilo na bivši Kaiser Josephplatz — danes Trg svobode — na katerem je že od 1882 stal spomenik »velikega človekoljuba, plemenitega državnega poglavarja in utemeljitelja napredka v Avstriji« cesarja Jožefa. Njemu nasproti v »najjužnejšem nemškem mestu monarhije« naj bi stal slovenski Narodni dom?! Nič čudnega, da je bilo gradbeno dovoljenje izdano šele 1894. Načrte za stavbo je »v občo zadovoljnost« izdelal »duhoviti zgraditelj ljubljanskega gledališča«, sloveči profesor praške tehnike, nekdanji deželni inženir v Ljubljani, arhitekt J. V. Hrašký. Z navdušenjem je bilo napovedano poslopje, ki »ima biti v najmodernejšem slogu kakršnega

Sedanja podoba Narodnega doma, kot so ga »popravili« okupatorji po svojem okusu.

nima štajerska dežela južno od Gradca. Notranja ureditev ima biti kar najbolj udobna. V parteru ima prostora 6 trgovin in restavracija, v mezzaninu so potrebna skladišča. V prvem nadstropji bodo krasni prostori za denarne zavode in čitalniški prostori. Najbolj zanimiva bode 24,5 m dolga in 10,5 m široka dvorana s stalnim, 4,8 m globokim odrom, z štiri garderobami, buffetom, galerijo in mnogimi prednimi sobami. Razen teh so še v prvem nadstropji kavarna, knjižnica, biljardna soba i. t. d.«. 1895 so vzdali temeljni kamen, 1896 pa je že stal »dom narodnega dela in štedljivosti«. Spominska plošča, nekoč vzdana v njegovem vestibulu (danes jo hrani tukajšnji muzej), navaja, do so »ob dovrstitvi stavbe bili v načelstvu: dr. Jos. Serneč, ravnatelj dr. Frid. Babnik, Lov. Baš, dr. Al. Brenčič, dr. Iv. Dečko, Jurij Detiček, Ferd. Golobranc, dr. Juro Hrašovec, dr. Fr. Mayer, Ant. Rančigaj, Mih. Vošnjak, dr. Jos. Vrečko, Iv. Zupanc, v nadzorništvo: And. Elsbacher, Drag. Hribar, Iv. Krušič, opat Fran Ogradi, dr. Ant. Žižek.« 7. in 8. avgusta 1897 je bil dom ob prisotnosti zastopstva vsega slovanskega sveta slovesno odprt. Tega dne je imela svoj praznik razumniška in meščanska panslavistična ideja, nemški šovinizem pa hvaležno priložnost za nastop s kamenjem v roki in psovko na ustih.

Odtlej je bil Narodni dom »zavetišče in svetišče celjskih Slovencev do boljših časov... V njegovi dvorani je imelo svoje prizorišče gledališče Celjskega pevskega društva, v njegovih društvenih prostorih se je slovensko pelo in rajalo in v njegovih sejnih sobah so njegovi graditelji, lastniki in njihovi dediči sejali po programu narodno napredne stranke... Enako vlogo, le — spričo ugodnejših stvarnih in spremenjenih političnih pogojev — v nekaj manjši meri, je Narodni dom igral tudi med obema vojnama.

Po vdoru nacističnega okupatorja je bila ena njegovih prvih skrbi, da Narodnemu domu odvzame podobo »ponosa štajerskih Slovencev«. Okupatorjevo rušilno akcijo je v severnem krilu stavbe pod-

prla še bomba. Z osvoboditvijo je pod njegovo streho zaživelo kulturno, politično in družabno življenje socialističnega človeka. Slednje na škodo arhitektonike dvorane celo v pretirani meri. V prizadevanju po kulturnejši podobi našega mesta in iz spoštovanja do narodove kulturnopolitične preteklosti se je zbudila tudi želja po obnovi Narodnega doma v arhitektonskem in namenskem pogledu.

Ni namen teh vrstic, da bi ob tem predlogu izpričale pisčev »za« ali »proti«. A čemu to spominsko pisanje, če ne gre ne za nekrolog, ne za odo častitljivemu spomeniku narodove preteklosti? Spomin je, ki podžiga zahtevo po boljšem nadomestilu: Celju je potreben sodoben, socialističnim kulturnim in političnim nalogam ustrezni kulturni dom. Za potrebno odločnost, vztrajnost in marljivost pa se lahko zgledujemo pri graditeljih našega Narodnega doma.

Gustav Grobelnik

Vestnik

REPERTOAR ZA LETO 1957/58. Po predlogu umetniškega sveta in umetniškega vodje je gledališki svet določil naslednji okvirni repertoar za delovno leto 1957/58:

Aškerc, STARA PRAVDA
Levstik-Kreft, TUGOMER
Kreft, KRANJSKI KOMEDIJANTI
Golja, JURČEK
slovenska noviteta
Ben Minoli, PIERROT JE PADEL Z NEBA
Dürenmatt, ANGEL PRIDE V BABILON
ali ZAKON GOSPODA MISSISSIPPIJA
Faulkner, REKVIJEM ZA NUNO
Kesselring, ARZEN IN STARE ČIPKE
Brandstaetter, MOLK
Hikmet, IVAN IVANOVIC
Ustinov, ROMANOV IN JULIJA
Giraudoux, OSEMINTRIDESETI AMFITRION
Anouilh, ORNIFLE ali VALČEK TOREADORJEV
DNEVNIK ANNE FRANKOVE
Goldoni, PREBRISANA VDOVA
Williams, STEKLENA MENAŽERIJA
Puškin, JEVGENIJ ONJEGIN (koncertno)
Copic, NIKOLETINA BURSAC (še ni dramtizacije)
Davičo, PESEM
Nušič, LJUDJE (Svet)

Iz popisa teh del bo vodstvo CG sproti izbralo deset del za redni repertoar (abonma); poleg tega bomo uprizorili eno ali dve mladinski deli. Vodstvo si pridržuje pravico, da z odobritvijo gledališkega sveta uprizori tudi kako delo, ki v okvirnem načrtu ni predvideno.

Če bo mogoče, bo CG v volonterski obliki (brez finančne obremenitve proračuna) uprizorilo še to ali ono komorno igro, na primer:

Sartre, ZA ZAPRTIMI VRATI
Beckett, PRICA KUJOČ GODOTA
Bürger, BARON MÜNCHHAUSEN PRIPOVEDUJE
Erazem, HVALNICA NOROSTI
Begović, BREZ TRETJEGA

Ce se pojavi še kako primerno delo, ga bomo — seveda — upoštevali.

Letos gledališki svet ni uredil repertoarja tako kot lani, ko je skušal določiti nespremenljiv repertoar, temveč se je povrnil k nekdanji praksi »okvirnih« načrtov. To bo omogočilo operativnemu vodstvu gledališča več elastičnosti in prilike, da se sproti prilagaja trenutnim potrebam občinstva, ansambla in krajev, v katere hodi CG gostovat. — Posebna novost letošnjega načrta je tudi ta, da bo igralski zbor vsaj dvakrat, če ne celo trikrat v letu študiral po dve deli hkrati, kar bo prihranilo čas, tako da bo mogoče nekatera dela večkrat ponavljati. Že v letošnjem letu smo namreč dosegli 200 predstav (kar je rekord doslej), prihodnje leto bomo to po vsej priliki še precej presegle. — Za nekatera dela so že določeni režiserji: DNEVNIK ANNE FRANKOVE (Gombač), ROMANOFF IN JULIJA (Kislinger), STARA PRAVDA (Hieng), TUGOMER (Vrhunc).

THE FANNY KEMBLE COLLECTION

My dear Mr. Beard
 I have just sent to you
 the other number of the Catalogue
 that I sent to Mr. de
 Godefridus & Co.
 I shall look forward to meeting
 you all again on future
 visits to America

With best regards

Yours sincerely

Fanny Kemble

FANNY KEMBLE, 1809-1893

From a sketch on the collection of
 Mr. Henry R. Beard

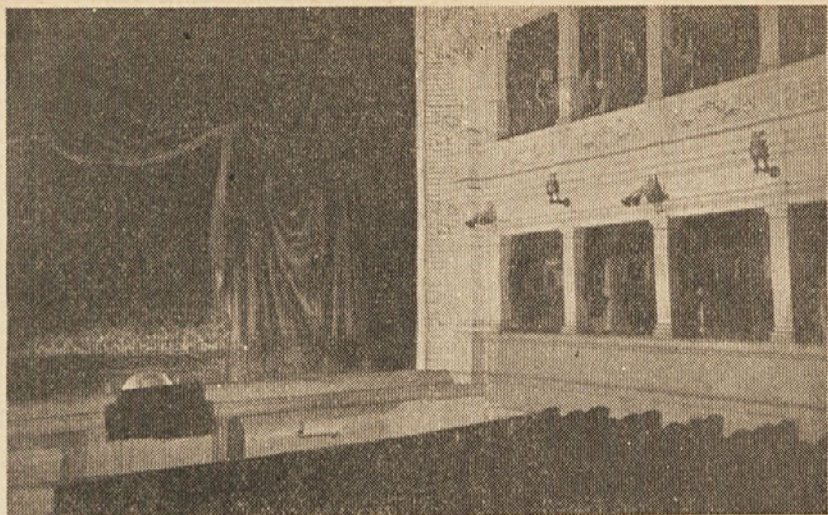
FANNY KEMBLE (1809-1893) made her first
 appearance on any stage as Juliet
 October 5th, 1829, at Covent Garden

Dva spomina na obisk g. Bearda: levo list iz njegovega pisma z značilnim zaglavjem (naslovna grafika vse zbirke; za zbiralca listin in grafik nekaj podobnega kot je »sex libris« za bibliofila); desno reprodukcija enega izmed — tudi pri nas razstavljenih — grafičnih listov, opremljenega tudi že s tiskanim komentarjem: velik del svojih lepih grafičnih listov je namreč g. Beard dal ponatisniti v obliki razglednic. V spomin nam je poslal nekaj takih — grafično nadvse skrbno izdelanih — malih reprodukcij.

DELO CG V LETU 1956/57. V gledališkem letu 1956/57 smo na novo naštudirali dvanajst uprizoritev, tri pa smo še ponavljali po prejšnjem letu. Na novo smo pripravili naslednje:

1. Sofoklej, ANTIGONA
2. Čehov, STARE RUSKE SALE
3. Lutowski, DEŽURNA SLUŽBA
4. Nash, VREMENAR
5. Golia, UBOGA ANČKA
6. Shakespeare, MACBETH
7. Mikeln, PETRA ŠEME POZNA POROKA
8. Zweig, VOLPONE
9. Fabbri, ZAPELJIVEC
10. Prežihov Voranc, PERNJAKOVI
11. Molière, SKOPUH
12. Holt, SPECIALIST ZA SRCE

Ponavljali smo BRIGADIRJA, OSEBNEGA TAJNIKA in (ne samo v »predsezoni«, temveč tudi v rednem repertoarju) Potrčev ZLOČIN.

V rednem GL ždaj prvič objavljamo (ponatisnjeno iz zbornika »CG 1957«) podobo notranjšeine starega gledališča, kakršno je bilo do okupacije. Pogled na oder.

Največkrat smo igrali Stare ruske šale, Dežurno službo in Vremenarja.

Igrali smo ne samo v Celju, temveč še v 27 drugih krajih: Vojnik, Topolšica, Laško (redno); Brežice, Ravne, Škofja vas, Store, Velenje, Gornji grad, Ljubno, Mozirje, Slovenske Konjice, Radeče, Kostanjevica, Zalec, Loke-Kisovec pri Zagorju, Sevnica, Trbovlje, Bočna, Vransko, Kozje, Bistrica ob Sotli (priložnostno); pa še po enkrat na reprezentativnih gostovanjih: Ljubljana, Maribor, Kranj, Zagreb, Novi Sad.

Vseh predstav v letu bo natanko 200.

Nekatere uprizoritve bomo ponavljali tudi v letu 1957/58: Pernjakovi, Petra Seme pozna poroka, Skopuh, Specialist za srce.

PERSONALNE SPREMEMBE. — Ansambel CG se konsolidira: s koncem tega in začetkom prihodnjega gledališkega leta nas nihče ne zapušča, pač pa se nam bo jeseni pridružilo pet novih članov — trije moški, dve ženski. To so: *Demeter Bitenc* (prej član drame SNG Ljubljana in Hrvatskega narodnega kazališta na Rijeki), *Marijan Bačko* (prej član drame SNG Maribor in GSP Koper), *Volodja Peer* (absolvent AIU), *Breda Pugljeva* (absolventka AIU) in *Vera Peerova* (absolventka AIU).

CELJSKI
GLEDALISKI LIST
IZHAJA ZA
VSAKO PREMIERO
DELOVNO LETO 1956-57
ENAJSTI
LETNIK
DVANAJSTA
ŠTEVILKA

CELJSKI GLEDALISKI LIST

CELJSKI GLEDALISKI LIST

CELJSKI GLEDALISKI LIST

CELJSKI GLEDALISKI LIST — Izhaja za vsako premiero. Delovno leto 1956-57, enajsti letnik, dvanajsta številka. Obseg eno tiskovno polo, naklada 500 izvodov. Lastnik in izdajatelj Mestno gledališče, predstavnik mr. ph. Fedor Gradišnik, urednik Herbert Grün, tisk Celjske tiskarne; vsi v Celju.

CENA 10 DIN.

Emajlirano
kuhinjsko posodo
znamke
„dva leva“
nudi v odlični
kvaliteti

Tovarna emajlirane posode • Celje

Tovarna tehnic, Celje

TELEFON 21-41

izdeluje naslednje vrste tehnic:

vagonske, vagonetske, mostne, avtomatske skladiščne, avtomatske za tehtanje žita, avtomatske za polnjenje vreč, avtomatske na transportnem traku, mlečarske tehnice, tehnice za tehtanje živine, decimalne, namizne in balančne. — Kot najnovejši proizvod je izdelava tehnic za žerjave in tehnic za doziranje. Izdelava kvalitetna